

Nawiązania do *Makbeta* Williama Szekspira w *Balladynie* Juliusza Słowackiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Juliusz Słowacki, *Balladyna*, Kraków 2006.
- Źródło: William Szekspir, *Makbet*, Kraków 2018.
- Źródło: Wiktor Weintraub, „*Balladyna*”, czyli zabawa w Szekspira, „Pamiętnik Literacki” 1970, nr 61/4, s. 50.

Nawiązania do *Makbeta* Williama Szekspira w *Balladynie* Juliusza Słowackiego

Ludolf Bakhuizen, *Rozbicie okrętów w czasie sztormu 1-3 marca 1694 r.*, ok. 1694

Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Dlaczego dramat szekspirowski stanowił źródło inspiracji dla romantyków? Czy chodziło o swobodę konstrukcji? Możliwość przedstawiania krwawych scen i fantastycznych postaci? Czy fascynował ich rozmach scen zbiorowych lub nastrój grozy?

Zestawienie dwóch dramatów opowiadających o pożądaniu władzy i słabości ludzkiej natury, pozwala postawić hipotezę, że istotnym powodem zainteresowania utworami Szekspira była wielowymiarowość postaci. Bohaterowie słynnych tragedii byli skomplikowani, gwałtowni, zmienni. Targały nimi silne pragnienia i skrajne emocje. W *Balladynie* i *Makbecie* opisywane są podobne zbrodnie i występują podobne motywy. W obu sztukach, pod osłoną nocy, wśród błyskawic i widziadeł, rozgrywa się dramat jednostki – złożony, poruszający i metafizyczny.

Twoje cele

- Przeanalizujesz fragmenty *Makbeta* Williama Szekspira i *Balladyny* Juliusza Słowackiego.
- Ocenisz podobieństwa konstrukcji postaci, zwracając uwagę na ich motywację.
- Wskażesz podobieństwa w budowaniu fabuły i nastroju dramatów.

- Na przykładzie *Balladyny* i *Makbeta* określisz cechy wspólne dla dramatu romantycznego i dramatu szekspirowskiego.

((Wiktor Weintraub

„Balladyna”, czyli zabawa w Szekspira

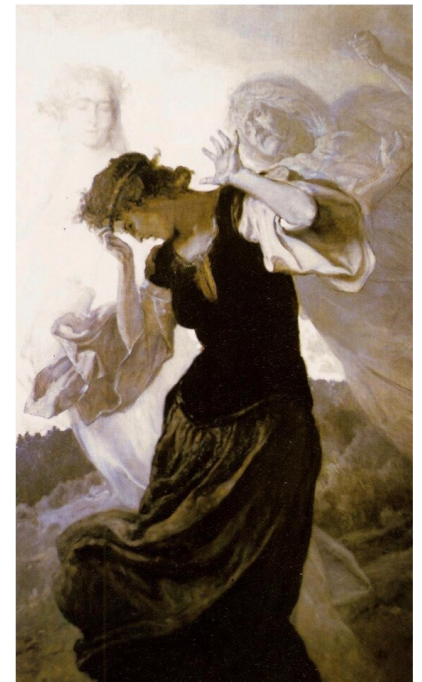
Słowacki nawiązywał w *Balladynie* nade wszystko do *Makbeta*, *Króla Leara* i *Snu nocy letniej*. Nawiązywał więc do trzech spośród najpopularniejszych, najwyżej cenionych **dramatów Szekspira**.

W każdym zaś z nich — do kulminacyjnych i wyposażonych w szczególnie silny ładunek poetycki scen i sytuacji, takich, które nie tylko w naszej świadomości od razu kojarzą się z teatrem Szekspira, ale i potocznie uchodzą za szczytowe osiągnięcia tego teatru. Tak więc scena uczty z IV aktu *Balladyny* ma swój odpowiednik w scenie 4 aktu III *Makbeta*. W obydwu tych scenach zbiorowych obserwujemy grę kontrastu między sztuczną wesołością gospodarzy a pełną grozy atmosferą. Makbetowi pojawia się duch Banka, nie widziany przez nikogo spomiędzy współbiesiadników, *Balladynie* — na tych samych prawach — duch Aliny z dzbankiem malin. I tu, i tam jest mimo woli wywołany przez gospodarza-zbrodniarza: duch Banka pojawia się Makbetowi w momencie, kiedy wyraża on żal, że Banka nie ma wśród biesiadników; *Balladynie*, kiedy, chcąc uczynić zadość życzeniu Grabca, woła: „Malin! dajcie malin!” [...] I tu, i tam zbrodniarz reaguje gwałtownie, a ta reakcja jego kładzie kres uczcie. I tu, i tam goście proszeni są o opuszczenie sali przez współnika zbrodniarza, który nie stracił panowania nad swoimi nerwami. Przy wszystkich więc różnicach [...] analogiczna aura emocjonalna tych dwóch scen jest tak wyraźna, a wspólne elementy strukturalne tak liczne, że jeśli tylko czytelnik dysponuje pewnym minimum kultury literackiej, analogie narzucają się jego świadomości.

Podobnie swoistą repliką pierwszych dwóch scen aktu II *Makbeta* jest ostatnia scena aktu IV *Balladyny*. Porównanie narzuca już uwadze czytelnika identyczność sytuacji: *Balladyna* zabija nocą śpiącego w jej zamku Grabca, żeby zdobyć po nim koronę, tak jak Makbet morduje

swego śpiącego królewskiego gościa, aby po nim na tron wstąpić. W obu wypadkach morderstwo odbywa się poza sceną. W obu rzecz dzieje się nocą między dwojgiem wspólników zbrodni. Tak w angielskim, jak i w polskim dramacie zbrodniczy plan wykonany zostaje nie od razu. I tu, i tam część jego bierze na siebie drugi, twardszej natury wspólnik zbrodni. Znowu więc — sceny — o uderzających analogiach i w nastroju, i w licznych elementach treści.

Źródło: Wiktor Weintraub, „*Balladyna*”, czyli zabawa w Szekspira, „Pamiętnik Literacki” 1970, nr 61/4, s. 50.

1. Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Kompozycja – Lady Makbet*, 1933

2. Wojciech Gerson, *Balladyna*, 1900

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W scenach morderstwa zarówno w *Balladynie*, jak i w *Makbecie* występuje podobne budowanie napięcia poprzez eksponowanie rekwizytów będących narzędziem zbrodni. Sceneria odgrywa podobną rolę: noc, błyskawice, grzmoty, odgłos dzwonka. Podobny jest sposób przedstawiania stanów emocjonalnych bohaterów: desperacka odwaga połączona ze strachem oraz świadomość okrucieństwa zbrodni, stąd przywidzenia, napięcie graniczące z szaleństwem. W kontekście całych utworów można dostrzec wyraźne związki twórczości Juliusza Słowackiego z twórczością Williama Szekspira.

William Szekspir

Makbet

(fragment aktu II, sceny III)

MAKBET

Jestli to sztylet, co przed sobą widzę,
Z zwróconą ku mej dłoni rękojeścią,
Pójdź, niech cię ujmę! Nie mam cię, a jednak
Ciągłe cię widzę. Fatalne widziadło!
Nie jestżeś ty dla zmysłu dotykania,
Tylko dla zmysłu widzenia dostępnym?
Jestżeś sztyletem tylko wyobraźni?
Rozpalonego tylko mózgu twoorem?
Widzę cię jednak tak samo wyraźnie,
Jako ten, który właśnie wydobywam.
Ty mi wskazujesz, jak przewodnik, drogę,
Którą iść miałem; takiego też miałem
Użyć narzędzia. Albo mój wzrok błaznem
Jest w porównaniu z resztą moich zmysłów,
Albo też więcej wart niż wszystkie razem.
Ciągłe cię widzę, a na twojej klindze
I rękojeści znamiona krwi, których
Pierwej nie było. Nie ma ich w istocie:
Moja to krwawa myśl jawi je oczom.
Na całym teraz półobszarze świata
Natura zdaje się martwą i straszne
Marzenia szarpią snu cichą zasłonę.
Teraz to władza czarodziejska święci
Ofiary bladej Hekacie i dziki
Mord, podniesiony z legowiska wyciem
Czuźnego swego czatownika, wilka,
Którego odgłos jest dlań [budzicielem],
Chyłkiem, jak złodziej lub duch, mknie do celu.
O, ty spokojna, niewzruszona w swoich
Posadach, ziemio, nie słysz moich kroków,

Aby kamienie nie wypowiedziały,
Gdzie idę, i nie zdradziły alarmem
Tej grozy, co ma nastąpić.
[ja się odgrążam, lecz on jeszcze żyje;
Żar czynu słowo swym chłodem zabije.]

Odgłos dzwonka słyszeć się daje

Dalej! Czas nagli; już dzwonka wezwanie
Daje mi sygnał. Nie słysz go, Dunkanie,
Bo tego dzwonka melodia straszliwa
Do nieba ciebie lub do piekła wzywa.

Źródło: William Szekspir, *Makbet*, Kraków 2018.

Źródło: dostępny w internecie: Kolaż ze zdjęć pochodzących z: Wkimedia Commons., domena publiczna.

((Juliusz Słowacki

Balladyna

fragment aktu IV, sceny IV

Nie mogłam spać, nóż leżał przy mnie, wzięłam...
W koszuli – wstyd! Gdyby cię kto zobaczył
W koszuli z nożem w ręku? – Jak tu ciemno!...
Idzie ku wieży.
Cyt!... jakiś szmer? – Wiatr mi zgasił świecę...
To przywidzenie – nic nie słyszać, zamek cały
Głęboko śpi... Lecz jeśli śpi ten człowiek
Z otwartą tak powieką?... to co? to co?
Jeżeli dziś nie zrobię rzeczy, jutro
Żałować będę, wiem, żałować będę.
Wiatr zamknął za mną drzwi, a ja myślałam,
Że jakiś ciemny duch zamykał za mną;
I dotąd nie spojrzałam w tamtą stronę,
Jakbym się bała spotkać z czym okropnym.

ogłąda się

A widzisz, nie ma nic, nic nie ma. Ciemne
Powietrze, mgła; żadnych nie widać mar.

błyska

Wszelki duch Boga chwali! Jaka to była
Błyskawica czerwona! Jak wszystkie ściany
Widziałam białe. – Cyt. – Nie słyszeć nic. –
Spiesz się! – Lecz jeśli żar błyskawic lunie
Na moją twarz, gdy będę z nożem stała
Nad nim; to co? – Ogień pokaże tobie
Miejsce, gdzie masz uderzyć. – O! błyskawice,
Stwórzcie czerwony dzień na łonie nocy,
Bądźcie mojego czynu słońcem. – Idę.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Balladyna*, Kraków 2006.

Słownik

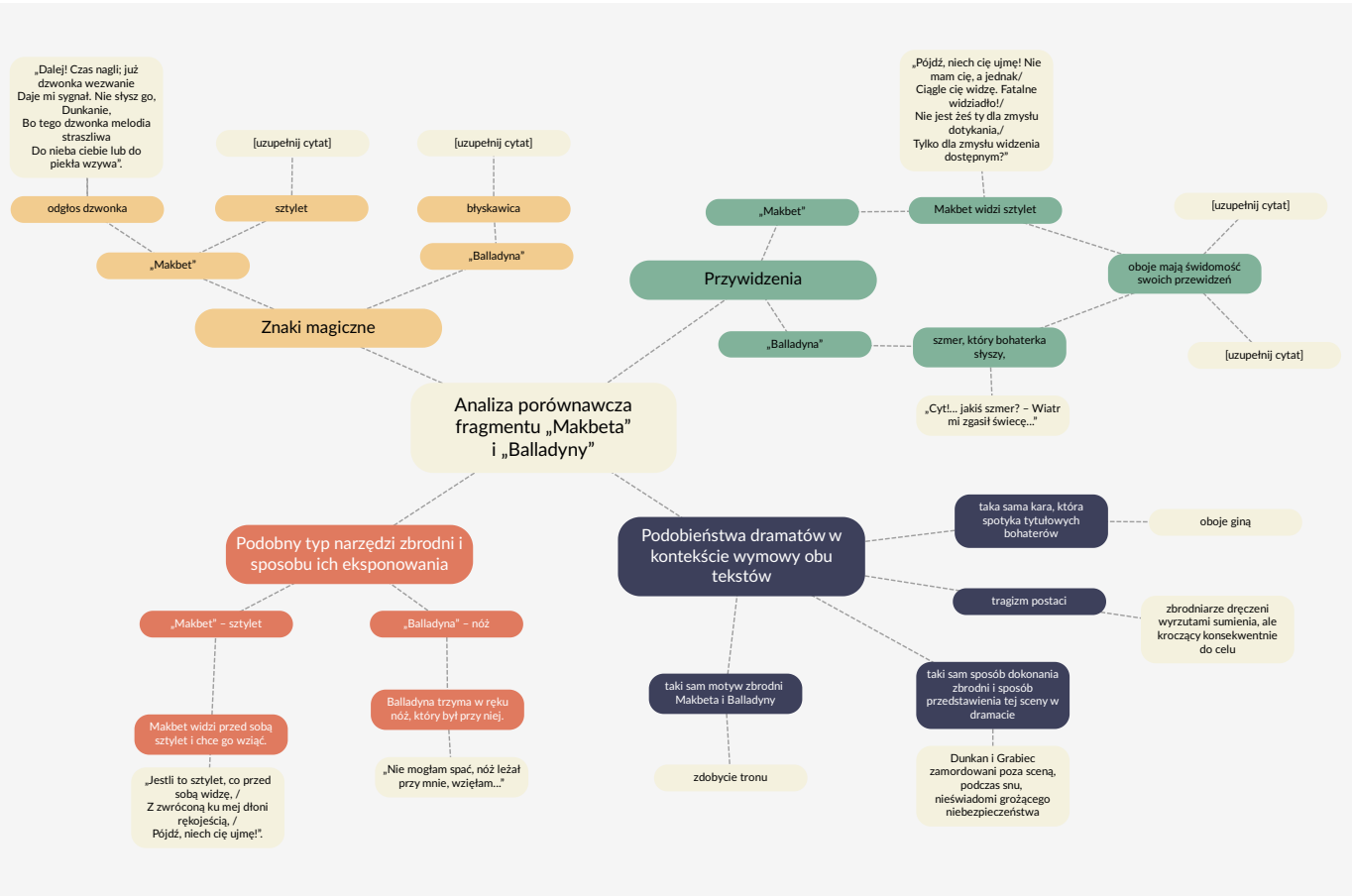
dramat szekspirowski

typowy dla twórczości Williama Szekspira gatunek dramatyczny, charakteryzujący się m.in. odejściem od zasady trzech jedności, łączeniem tragizmu i komizmu oraz świata realistycznego z fantastycznym

Mapa myśli

Polecenie 1

Przeanalizuj poniższą mapę myśli. We wskazanych miejscach zacytuj fragmenty będące przykładem opisanego zjawiska.

Polecenie 2

Na podstawie uzupełnionej mapy myśli sformułuj dwa argumenty, za pomocą których udowodnisz, że Juliusz Słowacki nawiązywał w *Balladynie* do *Makbeta* Wiliama Szekspira.

Polecenie 1

Rozwiąż interaktywny quiz i sprawdź swoją wiedzę na temat nawiązań do dramatów Szekspira w *Balladynie* Juliusza Słowackiego. Na odpowiedź na wszystkie pytania masz 5 minut. Jeżeli zdarzyło ci się popełnić błąd, po zakończonym teście sprawdź, które odpowiedzi są nieprawidłowe, i spróbuj jeszcze raz.

Test

**Sprawdź swoją
wiedzę na temat
nawiązań do
dramatów
Szekspira
w "Balladynie"
Juliusza
Słowackiego,
biorąc udział
w grze.**

Poziom
trudności:

łatwy

Limit czasu:

5 min

Twój ostatni
wynik:

-

Uruchom

Polecenie 2

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Nawiązania do *Makbeta* Williama Szekspira w *Balladynie* Juliusza Słowackiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

15) William Szekspir, Makbet, Romeo i Julia;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje fragmenty *Makbeta* Williama Szekspira i *Balladyny* Juliusza Słowackiego.
- ocenia podobieństwa konstrukcji postaci, zwracając uwagę na ich motywację.
- wskazuje podobieństwa w budowaniu fabuły i nastroju dramatów.
- na przykładzie *Balladyny* i *Makbeta* określa cechy wspólne dla dramatu romantycznego i dramatu szekspirowskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Nawiązania do *Makbeta* Williama Szekspira w *Balladynie* Juliusza Słowackiego”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”

i multimedium w sekcji „Mapa myśli” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i rozwiązywać zadania.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel proponuje szybką burzę mózgów: uczniowie ustalając, co łączy Makbeta i Balladynę. Na tablicy powstaje mapa myśli, która obrazuje te związki. Prowadzący informuje uczniów, że praca podczas lekcji będzie polegała na analizie nawiązań do Szekspirowskiego *Makbeta*, które można znaleźć w *Balladynie* Słowackiego.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zapowiada, że praca z multimediami będzie przebiegała w parach. Wyświetla mapę myśli, a następnie prosi o odczytywanie kolejnych poleceń. Uczniowie ustalają odpowiedzi, a nauczyciel prosi przedstawicieli zespołów o przedstawienie propozycji odpowiedzi.
2. Uczniowie przystępują do rozegrania gry edukacyjnej. Wskazane przez nauczyciela osoby odczytują pytania. Grupy mają chwilę na ustalenie poprawnej odpowiedzi, a następnie zgłaszają swoją gotowość do ich udzielenia. Nauczyciel może ocenić aktywność uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel pyta, czy ustalenia dotyczące nawiązań między *Makbetem* a *Balladyną*, których dokonali uczniowie we wstępnej fazie lekcji, potwierdziły się podczas pracy na lekcji. Uczniowie uzupełniają mapę myśli na tablicy i notują ją w zeszyte.
2. Na koniec zajęć nauczyciel prosi wybranych uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach dowiedziałem się..., nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Zastanów się i wskaż inne teksty kultury, których motywem przewodnim jest zbrodnia lub żądza władzy.

Materiały pomocnicze:

- Wiktor Weintraub, „*Balladyna*”, czyli zabawa w Szekspira, „Pamiętnik Literacki” 1970/61.
- Juliusza Słowackiego przekład „*Makbeta*”. Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej, z. 5.